

שו"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 77

דינים הנוהגים בימי העומר

בימים אלו נהגו ישראל מקצת דיני אבלות, מפני שבפרק זמן זה מתו עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא, ונשאר העולם שמם מתורה, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ולימדם תורה, והם: רבי מאיר, רבי יהודה, רבי יוסי, רבי שמעון, ורבי אלעזר, ובזכותם לא נשתכחה תורה מישראל והם שהעמידו את התורה מאותו הדור והלאה¹. ומפני מאורע זה נהגו העולם להתאבל ולהימנע משמחה על תלמידי רבי עקיבא שמתו.

ובהיות שפסקו מלמות ב'פרוס העצרת' ('פרוס' - מלשון חצי חודש שהם חמשה עשר יום קודם חג השבועות), והיינו ביום ל"ד לעומר, פוסקים דיני האבלות מאותו היום ואילך, וכן מנהג בני ספרד². וכיון שמקצת היום ככולו, משום הכי מקילים כבר מיום ל"ד בבוקר להפסיק במנהגי האבלות. יש אומרים שכבר ביום ל"ג פסקו מלמות לגמרי, וכיון שמקצת היום ככולו, כבר ביום ל"ג בבוקר פוסקים דיני האבלות, וכן מנהג בני אשכנז³. לשתי הדעות הנ"ל מפרוס עצרת והלאה עד חג השבועות מותרים בכל, ולא נוהגים עוד דיני אבלות.

דעות נוספות נאמרו לגבי מועד פטירת תלמידי רבי עקיבא, יש אומרים שתלמידי רבי עקיבא מתו ל"ג ימים אך לא היו ברצף, אלא מתו רק בימים שאומרים בהם תחנון, ובימים שאין אומרים בהם תחנון לא מתו שהם סה"כ ט"ז יום (ימי הפסח, ועוד ששה שבתות, ושני ימים של ר"ח אייר ויום אחד ר"ח סיון שבהם לא מתו), וכשננכה אותם ממ"ט ימי הספירה, נשארו ל"ג שלמים שבהם מתו תלמידי רבי עקיבא, וכנגד אלו הל"ג ימים נהגו אבלות ל"ג יום. ובחרו לסמל את אותם ל"ג יום החל מב' אייר עד חג השבועות שהם ל"ג ימים ברצף שבהם אומרים תחנון, אלא שביום אחד מהם נהגו להקל בו והוא יום ל"ג בעומר, משום שהוא יום הילולא דרשב"י שאין אומרים בו תחנון ונוהגים בו שמחה⁴.

בימי הספירה. (אם הוא אבל על אביו או על אמו, צריך גם שיגער בו חבריו)¹¹.

אדם שהסתפר תספורת שיש בה חשש של "בחוקותיהם לא תלכו" האם יכול לסדר שערו בעומר?

אדם שהסתפר תספורת של ריקים ופוחזים שיש בזה חשש איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו", וכעת חזר בתשובה ורוצה להסתפר כאחד החרדים לדבר ה', יש להקל לו לסדר שערו ולא יסתפר לגמרי¹².

האם מותר לספר את הקטנים בימי ספירת העומר?

אף שמעיקר הדין מותר לספר ילדים קטנים בימי הספירה שהרי אין אבלות שייכת לקטן¹³, מכל מקום

מי שנהג שלא להסתפר עד שבועות ורוצה לשנות מנהגו האם רשאי?

מי שנהג כדעת רבותינו המקובלים בעניין התספורת ורוצה לשנות מנהגו ולנהוג כדעת השו"ע להתיר תספורת מל"ד בעומר בבוקר, צריך לעשות התרת נדרים⁸. אולם, אם מתחילה חשב שדין זה הוא עיקר הדין ולא רק חומרה, יכול להקל ללא התרה⁹.

האם יש להתיר תספורת ליוצא מבית האסורים, ואבל שנסתיימו שלושים ימי אבלו בימי הספירה?

המותרים להסתפר בחול המועד כגון היוצא מבית האסורים וכיוצא בהם, מותרים להסתפר בימי הספירה¹⁰, וכן אבל שנסתיימו שלושים ימי אבלו בתוך ימי הספירה, מותר לו להסתפר

למה אסור להסתפר בימי ספירת העומר, ועד מתי נוהג האיסור?

נהגו שלא להסתפר ולא לגלח, כל אותם הימים שמתו בהם תלמידי רבי עקיבא, למנהג בני ספרד עד יום ל"ד בבוקר, ולמנהג בני אשכנז עד בוקר יום ל"ג בעומר⁵.

לדעת רבותינו המקובלים איסור תספורת הראש בימים אלו אינו רק מצד דיני אבלות, אלא משום שכל ימי הספירה הם 'ימי דין', ובשערות הראש מרוכזים 'דינים', ולכן ההולכים בדרך הסוד נוהגים שלא להסתפר עד ערב חג השבועות⁶.

אף למנהג המקובלים כאשר חל חג שבועות ביום ראשון יכולים להקל בתספורת כבר מערב שבת, שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים⁷.

6 שער הכוונות דף פו ושכן נהג האריז"ל, כה"ח ס"ק יג. ולדבריהם אין היתר אף לבעלי ברית, היות ואינו מדין אבלות.

7 כה"ח ס"ק יג, חזו"ע עמוד רסז.

8 כה"ח ס"ק יד.

9 כמבואר בי"ד סימן ריד ס"א.

10 חזו"ע עמוד רסב.

11 שערי תשובה סק"ז, כה"ח ס"ק טו, חזו"ע אבלות ב' עמוד רצד.

12 ילקוט יוסף עמוד תנט.

13 כמבואר בש"ך ביור"ד בנקודות הכסף סימן שמ סכ"ז על הט"ז ס"ק טו.

1 יבמות דף סב ע"ב.

2 שו"ע סימן תצג סעיף א-ב.

3 רמ"א ומשנ"ב שם.

4 משנ"ב ס"ק יד, באה"ל ד"ה יש נוהגים, ערוך השולחן ס"ז. ויש שנהגו להקל בשלושת ימי ההגבלה, וצריכים לנהוג אבלות בב' ימי ר"ח אייר, וגם ביום הראשון של ימי ההגבלה מקילים רק בבוקר מדין מקצת היום ככולו. משנ"ב ס"ק טו בשם מג"א והחיי אדם וכתב שם שכן הוא מנהג וילנא. ויש עוד מנהגים אחרים, ובעניינים אלו יתפוס כל אחד כפי מנהג מקומו. משנ"ב שם.

5 שו"ע ורמ"א סימן תצג סעיף ב-ג.

נהגו להחמיר שלא לספר קטנים בימי הספירה משום חינוך הקטן באבלות השייכת לכל ישראל, אך במקום צורך הכרחי כגון שלא הסתפר קודם פסח ושערותיו מרובות, יש להקל, ועדיף לספרו ביום שישי¹⁴.

תספורת 'חלאקה' (תספורת ראשונה שמשפרים את הקטן בגיל שלוש) שהיא חיוב מצווה של איסור הקפת הראש שמשפירים הפאות ולא מגלחים אותם, מותרת מעיקר הדין בכל ימי הספירה¹⁵, אך נהגו להמתין עד ל"ג בעומר, וביום ל"ג מותר אף לבני ספרד, ואין צריכים להמתין לבוקר יום ל"ד¹⁶.

האם יש להתיר תספורת לבעלי ברית? ומה הדין אם הברית נערכת בבוקר מיד התפילה האם יכולים להקדים ולהסתפר יום או יומיים קודם?

ברית מילה בתוך ימי הספירה, מותר לבעלי הברית שהם: אבי הבן, הסנדק והמוהל, להסתפר ולהתגלח ביום המילה, הואיל ויום טוב שלהם הוא.

אם יש סיבה המונעת את בעלי הברית מלהסתפר ביום המילה, כגון שברית המילה נעשית מיד לאחר תפילת שחרית, יכולים להקדים ולהסתפר אף ביום שלפני המילה סמוך לערב, וכן אם המילה ביום שבת, רשאים בעלי הברית להסתפר ביום שישי אפילו קודם חצות, מפני כבוד השבת¹⁷. אבל אם חלה המילה ביום ראשון יש שכתבו שבזה אין להקל להסתפר בערב שבת¹⁸, ויש שכתבו שאם יש קושי

בדבר להסתפר ביום ראשון, יכולים להקל להסתפר כבר מערב שבת¹⁹.

נער שנעשה בר מצווה אם מותר בתספורת לכבוד סעודת הבר מצווה? ומה הדין לאביו, אחיו ושאר קרובים?

נער בר מצווה שמלאו לו שלוש עשרה שנים בימי הספירה, בני ספרד נהגו ביום זה כעין יום טוב ולא אומרים בו תחנון²⁰, משום חביבות מצוות תפילין וכן משום שנכנס לעול מצוות, לפיכך כתבו הפוסקים הספרדים להתיר לנער להסתפר לכבוד שמחת הבר מצווה. ויש שהתירו גם לאביו, אך סבו ואחיו אין להתיר להם²¹. אולם, למנהג בני אשכנז לא נהגו לעשות את יום הבר המצווה כעין יום טוב²², ואומרים בו תחנון²³, לפיכך אין להתיר לו להסתפר אלא אם כן יקדים להסתפר בעודו קטן, ואם לא עשה כן, יסתפר ביום הבר מצווה, אך לאביו אין להתיר תספורת²⁴.

סעודת פדיון הבן או שבת 'אופרוף' האם מותר לבעלי השמחה להסתפר?

פדיון הבן- כתבו האחרונים שאין היתר לאביו הבן ולכהן להסתפר לכבוד הפדיון, שכן לא מצאנו היתר תספורת אלא לכבוד ברית המילה בלבד²⁵.

למנהג בני אשכנז שנוהגים שמחה בשבת שקודם החתונה, מותר לחתן להסתפר בערב שבת שקודם חתונתו²⁶, וכן מותר לחתן לגלח שערותיו כל שבעת ימי המשחה אף לנוהגים איסור מל"ג בעומר עד שבועות²⁷.

ר"ח אייר שחל בשבת האם מותר

להסתפר ביום שישי?

ראש חודש אייר שחל בשבת, מותר להסתפר ולהתגלח ביום שישי לכבוד שבת, לפי שיש כאן תוספת שמחה, שבת וראש חודש²⁸, ויש חולקים ואוסרים לבני ספרד²⁹.

ל"ג בעומר שחל ביום שישי (כמו השנה) או ביום ראשון האם מותר להקדים ולהסתפר לכבוד שבת?

ל"ג בעומר שחל ביום שישי (כמו השנה), מותר אף לבני ספרד (שמחמירים עד יום ל"ד) להסתפר לכבוד שבת ביום שישי בבוקר³⁰, ובשעת הדחק שיש איזו מניעה להסתפר ביום שישי, מותר להסתפר כבר מיום חמישי בלילה³¹.

ל"ג בעומר שחל ביום ראשון, מותרים בני אשכנז להסתפר ביום שישי מפני כבוד השבת, ובשעת הדחק מותרים אף ביום חמישי בלילה³², אך במוצאי שבת אסור להסתפר, שלא הותר אלא מפני כבוד השבת, ומוצאי שבת הוא כשאר ליל ל"ג בעומר שנוהגים לאסור³³. אך לבני ספרד אין להקל כיון שיום ל"ד רק ביום שני שהוא רחוק משבת.

גזיזת ציפורניים, האם יש מקום לאסור מדין אבלות?

מותר לגזוז את הציפורניים בימי הספירה, וכן המנהג פשוט להקל בזה³⁴. ועל פי הסוד יש להיזהר ליטול הציפורים העודפות על הבשר, כיון ששם נתלים החיצונים ויונקים בתכלית³⁵.

14 כמבואר במש"ב סימן תקנ"א ס"ק פ"ב שהכריע להקל בתספורת הקטנים בשלושת השבועות אף לנוהגים איסור, ורק בשבוע שחל בו שהוא מדין הגמרא החמיר בו, ולמעשה דעת הגר"ש אלישיב להחמיר כאן כל שאין צורך הכרחי, הלכות חג בחג ספירת העומר פ"ז הערה 58, הליכות מועד עמוד תכה.

15 הגר"ש אלישיב שם הערה 59.

16 מנהג האר"י שער הכוונות דף פ"ז ע"א הובא בשערי תשובה סימן תקל"א ס"ב, כה"ח ס"ק כו, אור לציון ח"ג פ"ז תשובה ג'.

17 רמ"א שם ס"ב, משנ"ב ס"ק יב-ג.

18 הגהות חתם סופר על השו"ע, ושונה דינו מל"ג בעומר שחל ביום א' שכתב הרמ"א להקל להסתפר בערב שבת, משום שיום המילה הוא יום טוב רק ליחיד, משא"כ ל"ג בעומר.

19 חזו"ע עמוד רסד, תשובה מאהבה ח"ב דף לה ע"ב.

20 שו"ת ישכיל עבדי ח"ד סימן יא, יבי"א ח"א סימן כז, יחוד ח"ב סימן טו.

21 חזו"ע עמוד רסד-רסו בשם החוות יאיר בספרו מקור חיים, אך בילקוט יוסף עמוד תסז כתב לאסור תספורת לאב הבר מצווה.

22 אף שמצווה לעשות סעודה כמבואר במש"ב סימן רכה ס"ק ו', וסמך לדבר כתב הקצות השולחן סימן סה בדה"ש ס"ק טו על פי המשנה בתענית פ"ד מ"א ש"ביום חתונתו" זהו מתן תורה, ויום סימן של האדם הוא כשנעשה בר מצווה ומתחייב במצוות, והביא שם בשם השו"ע הרב מהדו"ב סימן ד' ומקורו מזוהר חדש פרשת בראשית יד שעיקר כניסת הנפש הקדושה באדם היא ביום י"ג לזכר וי"ב לנקבה.

23 פסק"ת סימן קלא הלכה כד הערה 141, אולם אם מתפללים מנחה באולם בזמן הבר מצווה

אין אומרים בו תחנון, הליכות שלמה תפלה פ"א ס"ט.

24 הגרש"ז אויערבך הליכות שלמה פסח פ"א ס"ט ז, ובדבר ההלכה הערה כה, ילקוט יוסף שם.

25 הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ סידור פסח כהלכתו פ"ב ס"ב.

26 שערי תשובה ס"ק ג. אך לבני ספרד אין להקל שהרי אין בשבת זו שמחה מיוחדת.

27 שו"ת יבי"א ח"ה סימן לח. יש שהוסיפו שאף הקרואים לחתונה שאם לא יגלחו לא יבואו לחתונה, ומותר להם להתגלח לכבוד שמחת חתן וכלה. אגרות משה ח"ב סימן צה.

28 ב"ח, כנה"ג, עולת שבת, מג"א, פ"ח, הגר"ז, ופסקם המשנ"ב ס"ק ה, כה"ח ס"ק יב, ובהליכות מועד עמוד תכו כתב שדין זה אף לבני ספרד.

29 משמעות השו"ע בס"ג שאסר התספורת בר"ח, ולא חילק להתיר בזמן שחל בשבת, ילקוט יוסף עמוד תסג.

30 שו"ע סימן תצג ס"ב.

31 בית דוד סימן רפ, כיון שעיקר ההיתר מפני כבוד השבת וזה שייך כבר מהלילה, וכן פסקו הכה"ח ס"ק כג, חזו"ע עמוד רסז. מיהו לפי רבתינו המקובלים לא מסתפרים בלילה כל השנה משום הדינים שבשערות הראש, וקל וחומר בימי העומר שהם ימי דין, כה"ח ס"ק כח.

32 רמ"א שם ס"ב, משנ"ב ס"ק יא.

33 הגרש"ז אויערבך הליכות שלמה פ"א אורחות ההלכה הערה לא.

34 כה"ח ס"ק טו, חזו"ע עמוד רסג, ובשו"ת איתן האזרחי שאלה מט דף לח ע"ב הביא מחלוקת בזה.

35 בן איש חי ש"א דברים הלכה יג, בשם העץ חיים שער פרצופי ז'ו"ן פ"א.